

Kazimierz Wieczorkowski

"Teacher Education through Open and Distance Learning", ed. Bernadette Robinson, Colin Latchem, London 2003 : [recenzja]

Kultura i Edukacja nr 3, 107-110

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nie i ekonomicznie, a brak lub słaba znajomość języka holenderskiego utrudniała integrację.

W rozdziale trzecim pracy autorka podejmuje kwestię obiektywnych uwarunkowań tworzenia się Polonii holenderskiej, oprócz przyczyn wychodźstwa pokazano szeroko powstanie i rozwój organizacji polonijnych. Książka zajmuje się też w dalszych paragrafach tego rozdziału rolą Kościoła rzymskokatolickiego oraz rolą prasy polonijnej. Słusznie podkreśla się, iż praca duszpaste-rzy nie wiąże się li tylko z posługą kapłańską. Przecież w większości krajów, gdzie na emigracji żyją Polacy, styl życia i pojmowania roli duszpa-sterza przez samych duchownych odbiega od pa-sterskiego modelu w Polsce. W rozdziale trzecim autorka ciekawie charakteryzuje życie i obyczaje Holendrów oraz różnice między Polakami a Ho-lendrami. Zasadnie podkreśla się, iż znaczącą ba-rierą w kontaktach Polaków z Holendrami oraz w zawieraniu przyjaźni z nimi jest słaba znajo-mość języka holenderskiego.

Rozdział czwarty jest poświęcony *specyfice więzi tożsamościowej Polaków w Holandii*. Autorka w tej części pracy zajmuje się m.in. mitami i stereotypami, podtrzymywaniem języka polskiego, edukacją i oficjalnymi formami kontaktów holendersko-polskich. W rozdziale zwraca się uwagę na skrupulatne różnice wśród Polaków w posługiwaniu się językiem polskim. Pokazana jest dążność Polonii holenderskiej do utworzenia własnych szkół. Proces dezurbanizacji Polonii ho-lenderskiej spowodował jej rozproszenie, w wyni-ku czego słusznie autorka stwierdza, iż zadaniem struktur organizacyjnych było utrzymanie polsko-ści wśród Polaków. W dobrym stylu autorka opi-suje i nawiązuje do historii polsko-holenderskiej oraz ukazuje rolę „Nowej Hanzy”, gdzie swoje miejsce ma polskie miasto Gdańsk.

W sumie powstała interesująca i wartościowa monografia, która znacznie poszerza stan badań o dziejach Polaków na obczyźnie. Praca ta może

ułatwiać gospodarcze i kulturalne kontakty z Po-lakami żyjącymi w Holandii i posiadającymi w nowym kraju osiedlenia odpowiedni status. Je-dynym brakiem, jaki odczuwa się po lekturze, to brak umówienia problemu opieki władz holenderskich nad emigrantami oraz brak omówienia zjawiska reemigracji. Oprócz archiwaliów i innych źródeł autorka korzystała w szerokim zakresie z prasy, nieobce były jej również pamiętniki, przewodniki oraz nowoczesne technologie informacyjne, w tym szeroko wykorzystany Internet.

Mieczysław Sprengel

***Teacher Education through Open and Distance Learning*, Bernadette Robinson, Colin Latchem (ed.), Routledge Falmer, London 2003, pp. 251.**

Książka została wydana jako trzeci tom serii „World review of distance and open learning”. Współedytorem serii jest organizacja „The Commonwealth of Learning” zajmująca się organizowaniem kształcenia otwartego w wielu krajach. Rosnąca liczba ludności w wielu krajach i szybkie tempo zmian społecznych, technicznych i gospo-darczych sprawia, że klasyczne metody kształce-nia i doksztalcania nauczycieli są już niewystar-czające. Jednocześnie wiele krajów rozwijających się nie jest w stanie odrobić opóźnienia, stosując klasyczne metody kształcenia. Toteż wiele agend o znaczeniu międzynarodowym, takich jak: Bank Światowy, UNESCO i in. stara się wspomagać te kraje szczególnie w zakresie kształcenia ustawicz-nego. Ocenia się, że na świecie pracuje ok. 60 mln nauczycieli (ok. 1% populacji), a do 2010 r. będzie potrzebnych jeszcze ok. 15 mln. Ciągłe poszukuje się nowych form doskonalenia kwalifikacji zawo-dowych nauczycieli, organizowania konferencji dydaktycznych i zarządzania jednostkami eduka-cyjnymi. Kształcenie nauczycieli wymaga zmian i stawia nowe wyzwania. Do podstawowych pro-blemów kształcenia nauczycieli zaliczyć należy

konieczność szybkiego reagowania na zmiany, wdrażania innowacji i nowych technologii. Konteksty tych zmian mogą być różne. Od nauczycieli wymaga się szerokiej, nowoczesnej wiedzy i umiejętności, kwalifikacji psychologicznych i znajomości zasad psychoterapii, kompetencji wychowawczych i technologicznych itp. B. Robinson i C. Latchem¹ poszukują metod i form efektywnego kształcenia nauczycieli. Jako jedną z możliwych metod zapewniających coraz częściej dużą efektywność (przy spełnieniu określonych warunków) proponują kształcenie i doksztalcanie nauczycieli metodami zdalnymi z wykorzystaniem środków przetwarzania informacji i środków komunikacyjnych. Ich zdaniem konieczna jest rekonceptualizacja przygotowywania i rozwoju nauczycieli oraz wprowadzenie nowych usług dla początkujących nauczycieli (faza indukcyjna)². Jako przykłady podano rozwój ustawicznego kształcenia zawodowego w rejonie Samara w Rosji i w Paragwaju. Zaprezentowane zostały podstawy rozwoju zawodowego i zasady przygotowania nauczycieli do zmian i innowacji programów nauczania. Analizie poddano funkcje i koszty nauczania na odległość, wzięto pod uwagę również polityczny wymiar kształcenia nauczycieli. Postawiono szereg pytań dotyczących zdalnego nauczania. Zaprezentowano różne modele otwartego i zdalnego kształcenia nauczycieli: otwarta i zdalna edukacja dla nauczycieli, wideokonferencje dla nauczycieli (np. w Egipcie zrealizowano 2664 godz. wideokonferencji na rok, rozwój ICT w Korei (kształcenie otwarte dla 340 tys. nauczycieli). Podkreślono rolę programistów w zastosowaniach komputerów w edukacji nauczycieli. Omówiono trzy kate-

gorie otwartego i zdalnego kształcenia nauczycieli: wstępną, szkolną (dla nauczycieli niewykwalifikowanych) i ustawiczne doksztalcanie zawodowe. Autorzy zwracają uwagę na konieczność dokonywania reform programowych pozwalających na dostosowywanie form kształcenia do dostępnych środków technicznych.

Zaprezentowano metody stosowania alternatywnego podejścia kaskadowego na przykładzie dobrze funkcjonującego systemu w Indiach. Polega ono na tym, że przeszkoleni nauczyciele prowadzą szkolenia dla następnych nauczycieli. System taki proponują niektóre firmy komputerowe również w Polsce. Omówiono modele organizacyjne nauczania zdalnego: uniwersytety, kolegia, konsorcja, organizacje pozarządowe, Ministerstwo Edukacji, firmy, międzynarodowe agencje i wskazano na możliwe źródła finansowania szkoleń, rolę organizacji międzynarodowych (UNESCO/UNRWA, IFROS) oraz pokazano przykłady funkcjonowania sieci edukacyjnej dla nauczycieli w Afryce. Analizie poddano efektywność kształcenia na odległość. Omówiono takie problemy jak: zabezpieczenie oraz planowanie i zarządzanie zdalnym kształceniem nauczycieli. Przedstawiono szereg pytań strategicznych istotnych dla planistów edukacji zdalnej. Podjęto takie zagadnienia jak: priorytety, programy nauczania, technologia, grupy docelowe i dystrybucyjne, budżet i zasoby³. Zaprezentowano kryteria wyboru grup nauczycieli (na przykładzie zachodnich Chin), nowe programy i istniejące zabezpieczenia oraz omówiono innowacyjne programy kształcenia w Wielkiej Brytanii. Zwrócono uwagę na współpracę i powiązania, zarządzanie programami, funkcje i korzyści wynikające z monitorowania i dokonywania analiz i porównań (ewaluacje), przygotowanie perso-

¹ B. Robinson, C. Latchem, *Teacher Education. Challenge and Change*, p. 1–27; B. Robinson, C. Latchem, *Open and Distance Teacher Education. Uses and Models*, p. 28–47.

² B. Moon, B. Robinson, *Open and Distance Learning for Initial Teacher Training*, p. 72–90.

³ C. Hon-Chan, H. Mukherjee, *Policy, Planning and Management of Distance Education for Teacher Education*, p. 49–71.

nelu i zmiany w projektowaniu (top-down i boto-om-up). Omówiono metody otwartego i zdalnego nauczania dla początkujących nauczycieli, prowadzone badania naukowe oraz doświadczenia i sposoby przygotowania nauczycieli (na przykładzie Nigerii). Do podstawowych zagadnień związanych z kształceniem otwartym i zdalnym zaliczyć można: integrację wiedzy, umiejętne łączenie teorii i praktyki, zasady projektowania kursów (w tym kursów on-line), integrację programów i metody projektowania materiałów. Omówiono doświadczenia szkół zarządzania oraz problemy zarządzania rozwojem nauczycieli, wspomaganie uczących się, a także problem jakości kształcenia zdalnego i funkcjonowania standardów. Pierwsze modele kształcenia na odległość powstały na rozległych przestrzeniach Australii, USA i Kanady, gdzie ogromne odległości utrudniały uczniowi spotkanie z nauczycielem⁴. W ostatnich dziesięcioleciach ubiegłego wieku zauważono zalety tego sposobu kształcenia i w rezultacie powstały w Europie uniwersytety otwarte, takie jak Open University w Wielkiej Brytanii, FernUniversitaet w Niemczech, Universidad Nacional de Educacion a Distancia w Hiszpanii, czy też federacja uniwersytetów Federation Interuniversitaire de l'Enseignement a Distance – FIED we Francji. Liczba studentów Uniwersytetów Otwartych rośnie w tempie 30% rocznie. Technologie kształcenia uniwersytetów otwartych powołanych w latach siedemdziesiątych dają historyczny przekrój i obraz ich rozwoju. Lata osiemdziesiąte, to intensywne wykorzystanie telewizji satelitarnej. Lata dziewięćdziesiąte i obecna dekada to ekspansja materiałów dydaktycznych na dyskach kompaktowych oraz poczty elektronicznej i możliwości

wykorzystania w nauczaniu wszystkich usług Internetu.

Otwarte i zdalne kształcenie nauczycieli stosowane są w zakresie ciągłego rozwoju zawodowego. H. Craig i H. Perraton⁵ omawiają formy edukacji nauczycieli, zasady strukturyzowanej edukacji, podejście niestrukturyzowane i oparte na zasobach, decyzje planistyczne, zastosowanie mieszanych technologii (np. w Indiach), funkcje i programy nauczania, organizację i infrastrukturę, finansowanie, kryteria wyboru technologii oraz różne aspekty pedagogiczne kształcenia na odległość. Natomiast C. Potter i M. Aslam⁶ porównują kształcenie nieformalne i kształcenie dorosłych realizowane w ramach różnych projektów edukacyjnych, np. przygotowanie nauczycieli w ramach projektu Life w Mongolii, przygotowanie grup wiejskich liderów w ramach programu rozwoju wsi w Pakistanie, projekt podstawowej edukacji dorosłych w Płd. Afryce i półprofesjonalne przygotowanie nauczycieli w Indiach. Otwarta i zdalna edukacja realizowana jest również dla doskonalenia dyrektorów szkół i kadry zarządzającej. T. Bush i R. Charron podkreślają wagę zawodowego rozwoju kadry zarządzającej szkołą oraz pokazują modele edukacji otwartej i zdalnej: wysokiej jakości materiały, ewaluacja kształcenia na odległość, przyszłość zdalnej edukacji⁷.

Współczesne kształcenie na odległość opiera się na szerokim wykorzystaniu mediów. Wybór i stosowanie mediów w kształceniu nauczycieli zdeteminowane są wieloma czynnikami. A. Kirkwood i C. Joyner poruszają problemy wykorzystania mediów w nauczaniu i uczeniu się, różne konteksty tych zastosowań, potrzeby pedagogiczne, problem

---

⁴ J. C. Taylor: „Distant Education: the Fifth Generation”, Proceedings of 19th ICDE World Conference on Open Learning and Distance Education, Vienna-Austria, June 20–24, 1999.

---

⁵ H. Craig, H. Perraton, *Open and Distance Education for Teachers' Continuing Professional Development*, p. 91–111.

⁶ C. Potter, M. Aslam, *Training Non-Formal Community and Adult Educators*, p. 112–127

⁷ T. Bush, R. Charron, *Open and Distance Learning for School Managers*, p. 128–148.

prezentacji materiałów źródłowych, wspomaganie aktywności⁸. Ważnym elementem procesu kształcenia na odległość jest szybkie reagowanie na potrzeby indywidualne (telefoniczne i sieciowe konsultacje i poradnictwo) oraz wspieranie praktyk zawodowych, rozwijanie refleksji, dialogu i dyskusji. Zaprezentowano metody wykorzystania telewizji w rozwoju nauczycieli w Brazylii oraz rozszerzone programy interaktywnego radia i metody wspomaganie nauczycieli języka angielskiego w Płd. Afryce, motywacje i charakterystykę mediów. Dyskusji poddano metody selekcji mediów i potrzeby szczegółowe, poziomy podejmowania decyzji, metody projektowania i rozwój mediów, infrastrukturę i systemy wspomaganie pracy zespołowej w mediach. Istotnym elementem rozwoju nauczycieli jest wykorzystanie informacji i technologii komunikacyjnych w kształceniu nauczycieli. Technologie komunikacyjne mogą być traktowane jako podstawowe lub komplementarne w procesie dydaktycznym. Przedstawiono zastosowanie technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) (na przykładzie doświadczeń Singapuru). ICT stało się częścią metodologii kształcenia nauczycieli oraz warunkiem rozwoju nauczycieli⁹. B. Robinson¹⁰ omawia badania porównawcze, ewidencję, ograniczenia w danych ewaluacyjnych, monitoring, ewaluację i badania, rolę statystyk studenckich oraz różne podejścia: kontekstowe, procesowe, wejściowe i wyjściowe (efekty). Analizie poddano koszty edukacji zdalnej nauczycieli¹¹, wyróżniono kilka rodzajów kosztów: koszty średnie i jednostkowe, koszty stałe i zmienne, koszty marginalne i koszty dyskusyjne.

⁸ A. Kirkwood, C. Joyner, *Selecting and Using Media in Teacher Education*, p. 149–170.

⁹ B. Collin, I. Jung, *Uses of Information and Communication Technologies in Teacher Education*, p. 171–192

¹⁰ B. Robinson, *Evaluation, Research and Quality*, p. 193–211.

¹¹ J. B. Oliveira, F. Orivel, *The Costs of Distance Education and Training Teachers*, p. 212–233.

Doświadczenia wielu krajów pokazują, że kształcenie zdalne stanowi efektywną metodę do kształcenia nauczycieli, jeśli tylko zostanie dobrze zorganizowane i jeśli zostaną zrealizowane odpowiednie warunki technologiczne (sieć komputerowa, media, środki samokształcenia, dystrybucja materiałów itp.). Za pomocą środków technologicznych można organizować kursy metodami kaskadowymi. Przy dobrym wyposażeniu w środki audiowizualne i wideokonferencyjne możliwa jest realizacja niemal wszystkich form kontaktu między nauczycielami i studentami.

Książka prezentuje szereg interesujących metod i technik, które mogą być wykorzystane w systemie kształcenia i do kształcenia nauczycieli. Autorzy ilustrują prezentowane metody przykładami realizacji różnych form szkoleniowych z różnych krajów. W wyniku transformacji i przeprowadzanych reform edukacyjnych w Polsce mamy obecnie również duże potrzeby w zakresie doskonalenia i do kształcenia nauczycieli. Proces ten trwa już kilka lat, ale wciąż przynajmniej kilkadziesiąt tysięcy nauczycieli potrzebuje doskonalenia kwalifikacji w zakresie stosowania technologii informacyjnych w procesie kształcenia. Szkolenie tradycyjnymi metodami nie gwarantuje wysokiej efektywności i jakości w tym zakresie, zastosowanie sieci komputerowej i telewizji może zdecydowanie przyspieszyć ten proces. Takie próby są już podejmowane w niektórych uczelniach.

Książka zawiera wiele cennych propozycji i opisów doświadczeń z wdrażania najnowszych technologii komunikacyjnych w edukacji w różnych krajach oraz nowych rozwiązań w obszarze do kształcenia nauczycieli.

Składam podziękowanie firmie wydawniczej Routledge za udostępnienie książki, która może stanowić bazowy podręcznik dla kształcenia pedagogów w zakresie nauczania otwartego i zdalnego.

Kazimierz Wieczorkowski